

Носирєв О.О.

кандидат географічних наук,
доцент кафедри міжнародного бізнесу та фінансів,
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

СТИМУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВОГО СЕКТОРУ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

У статті досліджено питання підвищення інвестиційної привабливості підприємств промислового сектору для формування напрямів ефективної державної промислової політики. Окреслено основні проблеми промислового сектору, розроблено рекомендації щодо активізації інвестиційної діяльності в промисловому секторі для підвищення рівня економічної безпеки держави. Узагальнено напрями державного регулювання та впровадження механізмів промислової політики в контексті врахування національних інтересів України. Оновлено підходи до формування пріоритетів промислової політики України в контексті підвищення рівня економічної безпеки держави. Зазначено, що пріоритети державної політики на короткостроковий період мають ґрунтуватися на необхідності швидкого відновлення дієздатності промислового комплексу.

Ключові слова: економічна безпека, інвестиційна діяльність, промисловий розвиток, реіндустріалізація, ринкові механізми, державне регулювання.

Вступ. Промисловість є важливим сектором економіки, який потенційно може сприяти суттєвому збільшенню валового внутрішнього продукту (ВВП) країни, оскільки містить ланки виробництва із високою доданою вартістю, зростання якої забезпечує вирішення низки соціально-економічних питань. Упродовж останніх трьох років в Україні відбулася втрата значної частини промислового потенціалу. Бойові дії на сході країни та безліч проблем, які присутні у промисловій галузі впродовж багатьох років, збільшили негативну динаміку, що супроводжується зниженням рівня виробництва та реалізації промислової продукції. Все це зумовлює потребу в державному регулюванні негативних наслідків промислового розвитку та відродженні економічного зростання, що полягає у формуванні та виконанні продуктивної промислової політики, яка поєднувала б активну роль держави й ринкових механізмів [1]. Зазначені негативні ознаки функціонування зумовлюють необхідність детальнішого вивчення діяльності та чинників конкурентоспроможності промисловості.

Аналіз останніх наукових досліджень. Розвиток промислового комплексу України, його проблеми та шляхи їх розв'язання висвітлено в працях таких науковців, як О.І. Амоша, В.П. Вишневський, І.О. Галиця, М.О. Кизим, Ю.В. Кіндзерський, О.В. Собкевич, Н.О. Кухарська, В.Є. Хаустова, О.В. Алейнікова, М.М. Якубовський та ін. Зазначеними представниками наукової спільноти зроблено вагомий внесок у дослідження теоретико-методологічних, наукових і практичних засад забезпечення розвитку економіки держави загалом і питань розвитку інвестиційної привабливості

промислового сектору як об'єкта в системі національних інтересів та економічної безпеки країни зокрема. Вирішення окреслених питань у промисловому секторі економіки багато в чому залежить від сформованого рівня інвестиційної привабливості, внаслідок чого активізація та стимулювання інвестиційного процесу набувають особливої значущості в контексті державної економічної безпеки та національних інтересів.

Мета статті полягає у розробленні рекомендацій щодо проведення ефективної промислової політики на основі аналізу сучасного стану розвитку промислового сектору економіки України, а також в оновленні підходів до формування пріоритетів промислової політики України в контексті підвищення рівня економічної безпеки держави.

Викладення основного матеріалу. Промислова політика полягає у забезпеченні стійкості та самодостатності розвитку, відкритості та конкурентоспроможності всіх галузей промисловості. Важливу роль під час проведення заходів стимулювання промислового сектору відіграє стимулювання інвестиційної діяльності. Інвестиційна спроможність зумовлюється, насамперед, фінансовим потенціалом промислових підприємств, які помітно зменшилися через зменшення обсягу реалізації промислової продукції. Сьогодні в Україні порушено стабільну діяльність промислових підприємств. Дестабілізуючими чинниками при цьому можна визначити такі: скорочення обсягів закордонних замовлень на промислову продукцію; збільшення рівня відпускних цін на промислову продукцію; скорочення кількості зайнятих працівників; переривання міжрегіональних взаємовідносин, що спричинено воєнним протистоян-

ням на Донбасі. Все це дає змогу дійти висновку про те, що негативні тенденції протягом останніх років у роботі промислового комплексу України спричинили зменшення рівня конкурентоспроможності цієї галузі. Це примушує промислові підприємства самотужки розв'язувати власні проблеми. Керівництво даних підприємств ухвалює серйозні рішення стосовно технічного вдосконалення, переобладнання, зростання рівня інноваційного та кадрового потенціалу. Подібні заходи дадуть змогу поліпшити якість та модернізувати процес виробництва промислової продукції, а це, своєю чергою, виведе продукцію на новий рівень та підвищить рівень конкурентоспроможності в подальшому [1].

Особливості стимулювання інвестиційних потоків зумовлюються й специфікою промислового виробництва та його галузевою структурою. На відміну від стимулювання інвестицій у соціальну сферу, науку, соціальну і виробничу інфраструктуру стимулювання інвестиційних потоків у промислове виробництво має значно продукуватися за допомогою ринкових стимулів. Забезпечення функціонування деяких галузей економіки, які отримують не так багато інвестиційних ресурсів, є життєво необхідним для повноцінного економічного зростання або може мати стратегічне значення для розвитку держави у цілому, наприклад паливно-енергетичний комплекс, суднобудування, окремі галузі машинобудування. В останньому разі значна частина стимулів повинна продукуватися безпосередньо державою [2].

Все частіше не лише інвестори, а й вітчизняні промисловці «переносять» свої підприємства на Захід або ближче до столиці. Звісно, вплив збройного конфлікту на частині території Донецької та Луганської областей України, який розпочався з квітня 2014 р., також не слід відкидати, адже територія, на якій відбуваються воєнні дії, інвесторів не цікавить. В Україні за 26 років незалежності не вироблено чіткого та системного підходу до того, якою має бути промислова політика та чи є їй місце в економічній політиці країни взагалі. Ініціативи різних урядів щодо підтримки промисловості зводилися переважно до рішень (часто політичних) про податкові пільги окремим галузям та про пряму фінансову підтримку «чутливих» галузей через їх соціальний аспект [3].

Залишається невирішеним питання формування інвестиційного потенціалу підприємств як основи структурної перебудови промислового комплексу, що також є негативним наслідком для інвестицій у високі технології, нові потужності, в оновлення матеріальної і технологічної бази. Ситуація, що склалася у зв'язку із цим, відображає об'єктивне зниження сукупного інвестиційного потенціалу, а також відбувається перебіг капіталу з матеріального виробництва в нематеріальне, де період окупності значно менший, а в самому нематеріальному виробництві – у сферу ще більш ефективних торговельних та фінансових послуг, що, своєю чергою, сприяє подальшому масовому відтоку капіталу за кордон [4].

Ще однією інституційною перепоною для здійснення повномасштабної неоіндустріалізації є надмірна залежність української економіки від політичних циклів, часова періодичність яких значно менша за час, необхідний для реалізації повномасштабної технологічної модернізації. Відсутність послідовності у проведенні структурної політики за зміни політичних еліт у владі, постійні протистояння конкуруючих бізнес-груп із можливістю отримання державної підтримки для своїх підприємств зумовлюють довготривалу технологічну деградацію промисловості [4].

Аналізуючи чинники виробництва промислового комплексу, можна виокремити такі первинні елементи: трудові, природно-сировинні, енергетичні, матеріально-технічні ресурси. Ці елементи можна розглядати як вхідний блок. Економічні ресурси є основою діяльності промислового комплексу, що об'єднує низку галузевих груп. Можна вважати галузеві групи єдиною ланкою, у межах якої й відбувається виробничий процес, трансформаційним чинником виробництва в кінцеву продукцію промислового й споживчого призначення [5].

Ключовим завданням у промисловій політиці держави має стати створення умов для задоволення внутрішнього попиту на промислову продукцію. Цьому сприятиме створення або вдосконалення функціонування заготівельної діяльності та державних замовлень і закупівель, Модернізації виробничих ресурсів, а також реальному зростанню промислової продукції сприятимуть створення та організація діяльності державно-приватних підприємств у секторі переробної промисловості, що здійснюватимуть виробництво найповнішого циклу, з використанням вітчизняної сировини і матеріалів. Метою створення зазначених підприємств є відновлення підприємницької та інвестиційної активності у виробництвах, що мають високу додану вартість. Започатковувати таку діяльність можна у тих промислових виробництвах, які можуть базуватися на вітчизняній сировині або ж де є найбільш необхідні умови для їх функціонування [6].

Незважаючи на реформування державних органів управління промисловості, розроблення концепції державної промислової політики на практиці застосування промислового стратегічного розвитку значно уповільнене. Під час упровадження державної промислової політики виникають питання про деталі потенціалу, про конкретні компанії в конкретних секторах, про спільне позиціонування в певних сегментах. Разом із тим можна зазначити деякі загальні риси (особливості) відзначених спроб, а також тих, що започатковуються, сформувати діючу промислову політику. Ефективна промислова політика дасть змогу звести докупи інформацію про конкурентоспроможність галузей і секторів, зменшити ступінь волюнтаризму у прийнятті рішень про стимулювання тих або інших секторів, знайти реальну можливість оптимізації використання енергоресурсів, бути неенергоємною, оскільки в перспективі зростатиме напруженість в енергетичному забез-

печенні. Розроблення комплексного довгострокового соціально-економічного прогнозу розвитку України надасть важливі орієнтири для бізнесу та іноземних інвесторів. Створення реальної основи для спільної роботи бізнесу і влади, пошуку взаємних інтересів та налагодження конструктивного діалогу дасть змогу сформулювати вимоги до тих секторів і виробництв, які можуть стати пріоритетними у проведенні промислової політики, а саме високий експортний потенціал для того, щоб у перспективі диверсифікувати експорт та підвищити стійкість економіки [7].

Процес деіндустріалізації, який у розвинутих країнах світу мав позитивний ефект переходу до постіндустріального суспільства, в Україні відбувався за рахунок скорочення переважно високотехнологічного промислового виробництва, яке було найбільшим потенційним споживачем нових знань і платформою для впровадження інновацій. Україна зможе перетворитися на високотехнічну державу з інноваційною моделлю економічного зростання за умови відповідності промисловості науково-технічним досягненням постіндустріального суспільства. Подолати суттєве відставання України від розвинутих країн щодо продуктивності праці в усіх сферах народного господарства, оновити основні фонди, впровадити енерго- і матеріалоозаощаджуючі технології можна тільки на основі промислових інновацій. Як свідчить досвід економічно розвинутих країн, національна влада має запроваджувати механізми створення розгалуженої корпоративної структури, яка здійснюватиме всебічне стимулювання й підтримку наукових досліджень та розробок завдяки їх комерціалізації. З метою інтеграції ресурсів великих підприємств і малого бізнесу для досягнення інноваційного розвитку економіки можна використовувати технологію франчайзингу, яка набула значного поширення в країнах Західної Європи й США у вигляді системи контрактних відносин великих і малих фірм. Запровадження цієї технології господарської інтеграції малого і великого бізнесу забезпечує суттєвий економічний ефект, особливо в галузі торгівлі й сфері послуг [8].

Одним з основних напрямів державної промислової політики має стати реорганізація промисловості для створення її оптимальної структури. Розвиток промисловості органічно пов'язаний із територіальною трансформацією продуктивних сил, тому виважена промислова політика є однією з важливих передумов забезпечення економічної стабільності України. Підходи до реалізації проведення промислової політики можна звести до таких варіантів: орієнтований на експорт: підтримуються галузі, що мають значний експортний потенціал, власні можливості для оновлення технологічної бази виробництва, здатні нарощувати обсяги виробництва та експорту продукції, значно впливають на формування бюджетів усіх рівнів; орієнтований на імпортозаміщення: підтримка галузей, які випускають продукцію, здатну замінити імпортні товари на вітчизняних ринках, витіснити іноземних

конкурентів. Важливим для оновлення технологічної бази виробництва та випуску конкурентоздатної продукції є залучення прямих іноземних інвестицій, орієнтування на випуск товарів для внутрішнього споживання: промислове зростання починається у тих галузях, які реально виготовляють продукцію, що користується попитом на внутрішньому ринку. Ефективна промислова політика має базуватися на поєднанні всіх трьох підходів, їх комбінуванні та переважанні певного підходу залежно від промислового потенціалу регіону [8].

Особливим аспектом державної промислової політики має виступати забезпечення національної економічної безпеки, а саме створення стабільної, стійкої та гарантованої системи ресурсо- та енергозаощадження, надійного й безперебійного забезпечення держави комплексом промислової продукції, підтримка оптимального рівня військово-промислового виробництва, а на цій основі – обороноздатності та економічної безпеки країни [9].

Рівень достатності інвестицій для забезпечення економічного розвитку на засадах технологічної модернізації промислового виробництва визначається дотриманням норми інвестування відносно ВВП, що є важливим індикатором інвестиційної безпеки держави, задовільне значення якого, за оцінками фахівців, має становити 25%, але в Україні, за оцінками фахівців, цей показник у два-три рази нижчий. Поряд зі скороченням частки промисловості у створенні ВДВ відбувається погіршення відтворювальних пропорцій у промисловості, що негативно позначається на можливостях забезпечення зростання виробництва та його ефективності в майбутньому. Сьогодні в Україні сформувалася модель експортоорієнтованого адаптивного розвитку промисловості, яка характеризується переважанням слабкодиверсифікованого низькотехнологічного виробництва і спонукає країну пристосовуватися до потреб світового ринку в межах наявних внутрішніх можливостей і поточних конкурентних переваг [10].

Зважаючи на ієрархічну структуру державного регулювання національної економіки, необхідно формування заходів щодо реформування здійснення інвестиційної політики держави з розвитку наукоємних виробництв на всіх економічних рівнях. Формування ефективної інвестиційної державної політики з розвитку сектору наукоємних виробництв відбувається з урахуванням ієрархії побудови національної економіки (тобто має бути диференціація її заходів за економічними рівнями). Нагальною потребою розвитку сектору наукоємних виробництв в Україні є формування стратегії щодо синергетичного поєднання інноваційного потенціалу науково-дослідних установ (державного сектору економіки) та виробничого потенціалу промислових підприємств (приватного сектору економіки), що має включати заходи щодо підвищення фінансово-економічної ефективності діяльності нарощування промислового потенціалу реального сектору

економіки, вдосконалення систем управління та розширення ринків збуту національних підприємств на основі імпортозаміщення та стимулювання виходу на міжнародні ринки [11].

Для подолання негативних тенденцій у промисловості, запобігання остаточній деіндустріалізації країни, забезпечення умов для сталого її розвитку та економічного суверенітету необхідно перейти від ліберальної моделі розвитку до регульованої ринкової економіки, створити дієву інституціональну базу державної підтримки промисловості. Перспективне бачення національної економічної безпеки за умов відкритості конкурентних ринкових комплексів має бути пов'язане із забезпеченням низки базових критеріїв та стандартів розвитку: випереджальним розвитком наукоємних галузей, всебічною модернізацією громадського суспільства згідно із сучасними цінностями та інформаційними реаліями [12].

Висновки. Державна промислова політика має регулювати всі аспекти промислової діяльності незалежно від форм власності, галузей промисловості і категорій промислових виробництв. Це дасть змогу створити міжгалузеві зв'язки не тільки всередині, а

й ззовні для забезпечення конкурентних переваг для внутрішнього виробничого середовища. Потреба подолання негативного впливу проблем промислової політики на економічну безпеку держави зумовлює необхідність термінового об'єднання зусиль законодавчої та виконавчої гілок влади для адекватного реагування на наявні виклики, вирішення першочергових і стратегічних завдань розбудови національної економіки. Кризовий стан промисловості доводить, що пріоритети державної політики на короткостроковий період мають ґрунтуватися на необхідності швидкого відновлення дієздатності промислового комплексу. Уряд має розробити системну промислову політику, визначити пріоритетні інноваційно-інвестиційні напрями, перш за все – галузі, в яких усе ще є суттєвий технологічний і конкурентний потенціал та які забезпечують значний мультиплікативний ефект. Збитковість чверті промислових підприємств та низька рентабельність обмежують можливості для інвестицій не тільки в інновації, а й у просте відтворення основного капіталу. Проблему доцільно вирішувати на умовах державно-приватного партнерства в організації та фінансуванні НДДКР, реалізації інноваційних проектів.

Список літератури:

1. Сушко М.Ю. Аналіз сучасного стану розвитку промислової галузі України. Вісник економічної науки України. 2017. № 1(32). С. 93–98.
2. Дибань М.А. Особливості стимулювання інвестиційних потоків у промислове виробництво. Ефективна економіка. 2017. № 4. URL: <http://www.m.nayka.com.ua/?op=1&j=efektyvna-ekonomika&s=ua&z=5552>.
3. Лекарь С.І. Міжнародні та вітчизняні реалії функціонування індустріальних парків. Економіка промисловості. 2017. № 1. С. 80–94.
4. Рогоза М.С. Модернізація економіки України у контексті неоіндустріальних перетворень. Вісник економічної науки України. 2017. № 1(32). С. 78–83.
5. Філоненко С.В. Державне управління промисловим комплексом як економічною системою. Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. 2017. № 1. URL: nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2017_1_26.
6. Созанський Л.Й. Інтегральна оцінка ресурсної ефективності промисловості регіонів України. Економіка промисловості. 2017. № 1. С. 51–64. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econpr_2017_1_6.
7. Ходякова К.С. Ефективна промислова політика – запорука високотехнологічного рівня держави. Державне будівництво. 2017. № 1. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2017-1/doc/1/07.pdf>.
8. Алейнікова О.В. Державна підтримка стратегії розвитку конкурентоспроможності економіки України. Вісник післядипломної освіти. Серія «Менеджмент та адміністрування». 2016. Вип. 2. URL: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/visnyk_PO/2_32_2016/upravl/ALEJNIKOVA.pdf.
9. Носирев О.О. Вектори розвитку державної промислової політики в контексті національних інтересів України. Бізнес-навігатор. 2017. Вип. 3(42). С. 42–46.
10. Собкевич О.В. Системні проблеми реалізації промислової політики в Україні: вплив на економічну безпеку держави. Стратегічні пріоритети. 2015. № 2. С. 37–48. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/spa_2015_2_7.
11. Манойленко О.В., Кравченко С.М. Теоретико-методичні аспекти вдосконалення державної інвестиційної політики з розвитку сектору наукоємних виробництв. Проблеми економіки. 2014. № 4. С. 104–109.
12. Кухарська Н.О. Загрози національній економічній безпеці України на сучасному етапі. Бізнес Інформ. 2017. № 4. С. 8–13.

СТИМУЛИРОВАНИЕ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРОМЫШЛЕННОГО СЕКТОРА В СИСТЕМЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ГОСУДАРСТВА

В статье исследованы вопросы повышения инвестиционной привлекательности предприятий промышленного сектора для формирования направлений эффективной государственной промышленной политики. Определены основные проблемы промышленного сектора, разработаны рекомендации по активизации инвестиционной деятельности в промышленном секторе для повышения уровня экономической безопасности государства. Рассмотрены векторы государственного регулирования и внедрение механизмов промышленной политики в контексте учета национальных интересов Украины. Обновлено подходы к формированию приоритетов промышленной политики Украины в контексте повышения уровня экономической безопасности государства. Отмечается, что приоритеты государственной политики на краткосрочный период должны основываться на необходимости быстрого восстановления дееспособности промышленного комплекса.

Ключевые слова: экономическая безопасность, инвестиционная деятельность, промышленное развитие, реиндустриализация, рыночные механизмы, государственное регулирование.

STIMULATION OF INVESTMENT ACTIVITY OF THE INDUSTRIAL SECTOR IN THE SYSTEM OF ECONOMIC SAFETY OF THE STATE

The article explores the issues of increasing the investment attractiveness of enterprises in the industrial sector with the aim of forming directions for effective state industrial policy. The main problems of the industrial sector have been identified, recommendations have been developed to intensify investment activities in the industrial sector in order to increase the level of economic security of the state. Overview of the direction of state regulation and the introduction of industrial policy mechanisms in the context of the national interests of Ukraine. Approaches to the formation of priorities of the industrial policy of Ukraine in the context of increasing the level of economic security of the state are updated. It is noted that the state policy priorities for the short term should be based on the need to quickly restore the capacity of the industrial complex.

Key words: economic security, investment activity, industrial development, reindustrialization, market mechanisms, state regulation.